

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAHE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Odbor: Medzinárodný obchod

Spolupráca USA a Kolumbie v riešení drogovej problematiky

(bakalárska práca)

Autor: Sabina Rodáková

Vedúci práce: Ing. Jan Martin Rolenc, Ph.D.

2018

Čestné vyhlásenie:

Čestne vyhlasujem, že som túto bakalársku prácu vypracovala samostatne a všetky použité pramene uvádzam v zozname zdrojov.

V Prahe dňa 27.4.2018

.....

Podpis študenta

Pod'akovanie:

Týmto chcem poďakovať svojmu vedúcemu, ktorým bol Ing. Jan Martin Rolenc Ph.D., za trpezlivosť, ústretovosť a predovšetkým cenné rady, ktoré mi pri písaní práce veľmi pomohli.

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

AUC	Spojená sebeobrana Kolumbie
BACRIM	Kriminálne gangy (Bandas Criminales)
DEA	Úrad pre kontrolu obchodu s drogami
CELAC	Hospodárska komisia pre Latinskú Ameriku a Karibik
EÚ	Európska únia
ELN	Národná oslobodenecká armáda
FARC	Revolučné ozbrojené sily Kolumbie
FAO	Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo
MIDAS	More Investment for Sustainable Development
OSN	Organizácia Spojených národov
PBI	Peace Brigade International
UNODC	Úrad OSN pre drogy a kriminalitu
USAID	Americká agentúra pre medzinárodný rozvoj
WBG	Skupina Svetovej banky

OBSAH

Úvod	2
1 Teoretické východisko	4
1.1 Vnútroštátny ozbrojený konflikt	4
1.2 Metódy zahraničnej intervencie v riešení vnútroštátnych konfliktov	4
1.3 Rola zahraničných aktérov v mierových vyjednávaniach.....	6
2 Prepojenie kolumbijského obchodu s kokaínom s vnútroštátnym ozbrojeným konfliktom	8
3 Ekonomická intervencia USA v 90. rokoch	11
4 Plán Kolumbie	13
4.1 Vznik programu „Plán Kolumbie“	13
4.2 Spolupráca USA a Kolumbie za vlády Álvара Uribeho.....	15
4.3 Zhodnotenie výsledkov spolupráce.....	20
4.4 Medzinárodný presah protipovstaleckého boja v Kolumbii	23
5 Budovaie mieru v Kolumbii	25
5.1 Mierové vyjednávania s FARC.....	25
5.2 Úsilie Európskej únie o budovanie mieru v Kolumbii.....	29
5.3 Podpora USA a súčasné postoje vlády k drogovej problematike.....	31
5.4 Rola medzinárodných organizácií v budovaní mieru.....	33
Záver	37
Zoznam použitej literatúry	39

Úvod

Najväčším problémom Kolumbie je vnútroštátny ozbrojený konflikt, ktorý jej občanov sužuje už viac ako päťdesiat rokov. Tento konflikt bol podnietený rozporom medzi konzervatívnou a liberálnou stranou a jeho následkom bol zrod vplyvných povstaleckých skupín, ktoré sa z veľkej časti podieľali na rozmachu obchodu s kokaínom.

Postupom času sa z Kolumbie stal najväčší producent kokaínu na svete a vzhľadom na rastúci dopyt USA bola najväčšia časť produkcie dovážaná do Spojených štátov. Problém obchodovania s drogami začali USA riešiť svojimi intervenciami v Kolumbii, ktoré mali v priebehu posledných tridsiatich rokov rôzny charakter. Niekedy mala intervencia formu spolupráce (vojenskej či ekonomickej), v iných prípadoch išlo o unilaterálny zásah s výrazným dopadom na ekonomickú situáciu v Kolumbii. Najintenzívnejšia spolupráca medzi USA a Kolumbiou prebiehala za vlády Álvara Uribeho (2002-2010), pričom ich zásah do vnútroštátneho konfliktu a riešenia drogovej problematiky mal silne vojenský charakter.

Metódy zasahovania USA sa však postupne začali meniť, čo bolo dôsledkom rozdielnych politík a postojov jednotlivých prezidentov Kolumbie a Spojených štátov. Po nástupe Juana Manuela Santosa do funkcie prezidenta Kolumbie boli zahájené mierové vyjednávanía s najvplyvnejšou gerilovou organizáciou FARC. Tým bola tiež zahájená nová etapa spolupráce, pričom do budovania mieru sa začali výrazne zapájať aj iní zahraniční aktéri.

Hlavným cieľom tejto práce je skúmať spoluprácu USA a Kolumbie v riešení drogovej problematiky, ktorá je úzko spojená s vnútroštátnym ozbrojeným konfliktom a aktivitami povstaleckých skupín. Pre porovnanie bude analýza zahŕňať aj intervencie ostatných zahraničných aktérov, čoho cieľom bude poukázať na rozdielne motívy a metódy zasahovania tretích strán do vnútroštátneho konfliktu.

Prvá kapitola bude obsahovať teoretické východisko analýzy, ktoré oboznámi čitateľa s rôznymi metódami zahraničnej intervencie do vnútroštátneho konfliktu. Vzhľadom na význam nedávnych mierových vyjednávaní medzi kolumbijskou vládou a FARC, zvlášť priblížená bude intervencia diplomatická.

Druhá kapitola sa bude zaoberať stručným vývojom obchodu s kokaínom v Kolumbii a aktérmi tejto ilegálnej činnosti. Cieľom bude prepojiť túto problematiku s vnútroštátnym konfliktom v krajine, keďže hranica medzi bojom proti gerilovým organizáciám a bojom proti drogám začala postupom času miznúť.

Tretia kapitola sa bude zaoberať prvou výraznejšou intervenciou USA v Kolumbii v rámci analýzy tejto práce. Tento zásah mal veľký vplyv na politickú stabilitu a ekonomickú situáciu v Kolumbii, ktorej nepriaznivý vývoj podnietil intenzívnu spoluprácu štátov v nadchádzajúcich rokoch.

Štvrtá kapitola bude skúmať spoluprácu USA a Kolumbie v rámci programu „Plán Kolumbie“. Z pôvodného plánu prezidenta Pastrany, ktorý hľadal zahraničnú pomoc pestrej medzinárodnej komunity, sa stal vojensky orientovaný plán podporovaný skoro výhradne Spojenými štátmi. Program trval oficiálne až do roku 2015. Kapitola bude zameraná predovšetkým na intenzívnu spoluprácu štátov za vlády prezidenta Álvara Uribeho (2002-2010). Cieľom kapitoly bude získať odpoveď na tieto výskumné otázky: Čo bolo cieľom tohto programu a do akej miery uspel? Aké mal plán dopady na vnútroštátnu situáciu Kolumbie a aký bol jeho medzinárodný presah? Aká bola metóda intervencie USA? Prečo bolo zasahovanie USA unilaterálne a prečo plán nezískal podporu ostatných zahraničných aktérov?

Posledná kapitola práce sa bude zaoberať spoluprácou Kolumbie, USA a ostatných zahraničných aktérov za vlády súčasného prezidenta Kolumbie, Juana Manuela Santosa. Jeho vláda sa vyznačuje odlišným prístupom k protidrogovej politike, rovnako ako rozdielnym prístupom k riešeniu vnútroštátneho konfliktu. Po nástupe do funkcie začal Santos usilovať o dosiahnutie mieru v Kolumbii, čoho výsledkom bolo podpísanie mierovej dohody s FARC v roku 2016. Táto kapitola bude hľadať odpoveď na výskumné otázky: Ako sa na mierových vyjednávaniach s FARC podieľali zahraniční aktéri? Ako podporujú súčasný mierový proces Európska únia a medzinárodné organizácie? Aké sú súčasné postoje USA k riešeniu drogovej problematiky?

Záver práce obsahuje výsledky výskumu spolupráce USA a Kolumbie v riešení drogovej problematiky a sumarizuje aj spôsoby intervencie ostatných zahraničných aktérov.

1 Teoretické východisko

Teoretická časť práce sa bude zaoberať rôznymi metódami zasahovania zahraničných aktérov do vnútroštátneho konfliktu. Okrem základného delenia metód intervencie bude zvlášť priblížené diplomatické zasahovanie tretích strán do mierových vyjednávaní, ktoré budú z veľkej časti analyzované v poslednej kapitole tejto práce.

1.1 Vnútroštátny ozbrojený konflikt

Medzinárodné humanitárne právo rozdeľuje ozbrojené konflikty na medzinárodné a vnútroštátne. Analytická časť práce sa síce nebude zaoberať medzinárodným ozbrojeným konfliktom, ale z veľkej časti bude skúmať zahraničné intervencie do konfliktu vnútroštátneho. Preto je nutné tento pojem definovať.

Druhý dodatkový protokol Ženevských konvencií definuje vnútroštátny ozbrojený konflikt ako *„konflikt na území vysokej zmluvnej strany medzi jej ozbrojenými silami a disidentskými ozbrojenými silami alebo inými organizovanými ozbrojenými skupinami, ktoré majú takú kontrolu nad určitou časťou územia, že im je umožnené vykonávať trvalé a koordinované vojenské operácie a aplikovať tento protokol“* (Protocol additional to the Geneva Conventions of 12. August 1949, 1979, s. 611).

1.2 Metódy zahraničnej intervencie v riešení vnútroštátnych konfliktov

Metódy intervencie zahraničných aktérov do vnútroštátneho konfliktu vychádzajú z ich motívov. Podnetom tretej strany pre zasahovanie do konfliktu môže byť jednak jej vlastný prospech, napr. vplyv nad určitým územím alebo prístup k nerastnému bohatstvu. V opačnom prípade môže byť motív zahraničného aktéra nesebecký a zasahovanie do vnútroštátneho konfliktu spočíva v záujme tretej strany poskytnúť humanitárnu pomoc (Kim, 2012, s. 5).

Podľa motívu zvolí externý aktér metódu intervencie, prostredníctvom ktorej dokáže najefektívnejšie dosiahnuť svoj cieľ. Jednou z možných stratégií je intervencia vojenská. Táto metóda môže mať podobu poskytnutia zahraničných vojenských jednotiek, spravodajskej

a logistickej podpory alebo poskytnutia vojenskej výzbroje (Butcher, 2014, s. 8). Vojenská intervencia zvykne obnášať vysoké náklady a zásah do konfliktu môže mať buď unilaterálnu podobu (zasahuje jeden štát), alebo multilaterálnu (napr. zásah OSN).

Vojenská intervencia OSN do vnútroštátneho konfliktu musí byť podľa Charty OSN legitímna. V tomto ohľade je možné v prvej kapitole dokumentu poukázať na jednu kontradikciu. Cieľom OSN je konať účinné kolektívne opatrenia, aby sa odstránili alebo potlačili útočné činy ohrozujúce mier. Druhý článok kapitoly ale vyzdvihuje zvrchovanosť členských štátov: „*Žiadne ustanovenie tejto Charty nedáva Organizácii spojených národov právo, aby zasahovala do vecí, ktoré podstatne patria do vnútornej právomoci akéhokoľvek štátu*“¹ (Charta OSN a Štatút medzinárodného súdneho dvora, 2015, s. 5).

Pokiaľ zásah do konfliktu nie je schválený piatimi členmi Rady bezpečnosti OSN, do vnútroštátneho konfliktu organizácia nevstúpi. Pokiaľ štát zasiahne do konfliktu bez autorizácie OSN, zásah sa považuje za unilaterálny (Kim, 2012, s. 13).

Ďalšou metódou zasahovania do vnútroštátneho konfliktu je intervencia ekonomická. Táto forma zasahovania zvykne mať podobu grantov, pôžičiek, rozvojových programov alebo poskytnutia nevojenskej výstroje (Butcher, 2014, s. 8). Ekonomická intervencia môže mať tiež podobu sankcií, ktoré spočívajú v čiastočnom alebo úplnom prerušení ekonomických vzťahov (Rioux, 2003, s. 7).

Tretou metódou je diplomatická intervencia, ktorá sa od predošlých dvoch stratégií líši v niekoľkých aspektoch. Na rozdiel od vojenskej/ekonomickej intervencie, diplomatické zasahovanie je sprevádzané nižšou mierou politického rizika, rovnako ako nižšími nákladmi (Regan, 1998, s. 4). Primárnym cieľom zasahovania totiž nie je poskytnúť materiálnu alebo finančnú podporu, ale expertízu a informácie. Táto metóda môže mať rôzne podoby, vrátane medzinárodného fóra, arbitráže alebo najčastejšie mediácie (Regan, Frank, 2009, s. 138).

¹ Vojenská intervencia do vnútroštátneho konfliktu musí byť schválená Radou bezpečnosti OSN. Zásah musí spĺňať podmienku legality a legitimacy. Vzhľadom na zmienenú kontradikciu vznikajú medzi členmi OSN v schvalovacom procese niekedy nezhody. Príkladom môže byť operácia USA *Iraqi Freedom* (2003), v rámci ktorého zasiahli USA vojensky do Iraku. K legitimité tohto zásahu zaujali členovia Rady bezpečnosti rozdielne postoje.

1.3 Rola zahraničných aktérov v mierových vyjednávaniach

Mierové vyjednávania sú jedným zo spôsobov riešenia medzinárodných a vnútroštátnych konfliktov. Na rozdiel od ofenzívnej stratégie a snahy vojensky poraziť súpera, cieľom mierových vyjednaní je dosiahnuť kompromis a výsledok, ktorý je akceptovateľný pre obe strany konfliktu.

Jednou z možností riešenia konfliktov sú vyjednávania sprevádzané tretím neutrálnym aktérom, ktorého úlohou je v dialógoch pôsobiť ako mediátor. Rola mediátora spočíva v jeho asistencii počas jednaní, respektíve snahe odstrániť bariéry, ktoré spôsobujú nepriechodnosť v komunikačných kanáloch (Řehák, 2001, s. 31). Napriek tomu, že v moci mediátora nie je o výsledku jednaní rozhodovať, jeho intervencia v mierovom procese je pre dosiahnutie dohody častokrát kľúčová a rozhodnutia dokáže značne ovplyvniť. Prostredníctvom mediátora sa z bilaterálneho sporu stáva trilaterálna interakcia. Neutrálny aktér vstupuje do diskusie s cieľom riešiť sporné body so zúčastnenými stranami, ovplyvňovať chod komunikácie, navrhovať riešenia a podieľať sa na agende jednaní (Bercovitch, Rubin, 1992, s. 4).

Druhým spôsobom, ako môže neutrálny aktér do vyjednávania vstúpiť, je v pozícii tzv. facilitátora. V princípe je jeho funkcia v mierovom procese podobná role mediátora, avšak zasahovanie do dialógov je menej direktívne. Záujmom neutrálneho aktéra tak nie je ovplyvňovať rozhodnutia, ale skôr pomáhať v budovaní vzájomného pochopenia, utlmovať krízové situácie v jednaniach a poskytovať odborné posudky (Mason, 2007, s. 4).

V oboch zmienených prípadoch musí mediátor (facilitátor) spĺňať určité podmienky, bez ktorých by sprevádzanie jednajúcich nebolo efektívne. Dôležitá je dôvera jednajúcich v tretiu stranu, ktorá musí byť v negociáciach nestranná. Externý aktér musí byť trpezlivý a dobre rozumieť konfliktu, ktorý existuje medzi stranami. Pokiaľ dôjde ku krízovej situácii, úlohou tretej strany je nedopustiť odchod jednajúcich z dialógov (Armengol, 2013, s. 5).

Asistencia neutrálnych zahraničných aktérov v budovaní mieru nebýva výhradne záležitosťou samotných jednaní. Ich aktivity sú častokrát potrebné aj po uzavretí mierovej dohody. V tomto prípade zastáva tretia strana funkciu tzv. verifikátora a jej úlohou je monitorovať pokonfliktnú situáciu a dohliadať na dodržiavanie zjednaných bodov dohody. Táto činnosť býva väčšinou

sprevádzaná aj vojenskou podporou a jej súčasťou je monitorovanie procesu prímeria a odzbrojenia bývalých aktérov konfliktu. Pre túto formu intervencie tretej strany je (na rozdiel od vyššie zmienených foriem) typické tiež uplatňovanie sankcií ako zaistovacieho prostriedku pre dodržiavanie bodov mierovej dohody. Najčastejšie sa jedná o misie Organizácie Spojených národov (OSN) (Armengol, 2013, s.7).

2 Prepojenie kolumbijského obchodu s kokaínom s vnútroštátnym ozbrojeným konfliktom

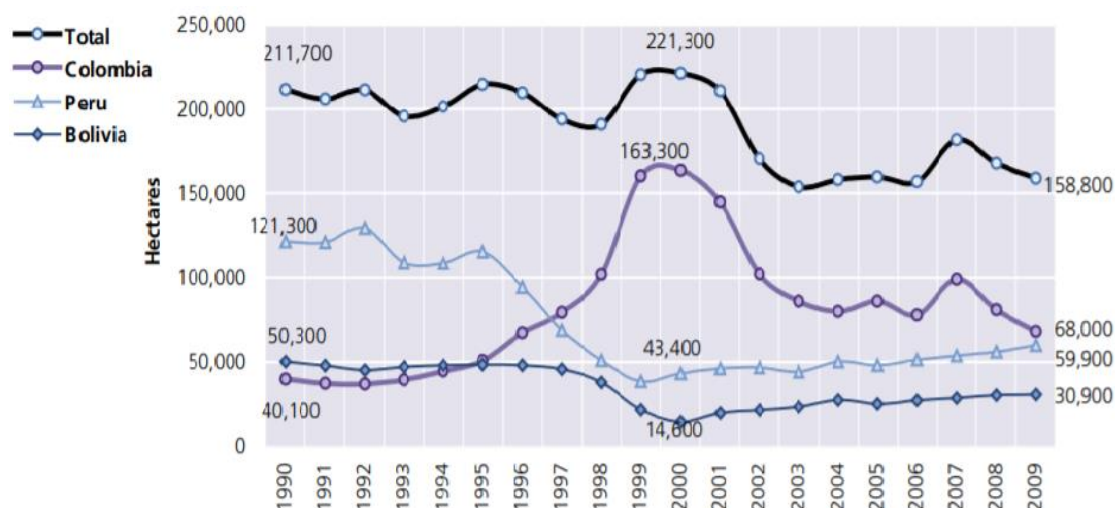
Ešte v 70. rokoch bola hlavným vývozným artiklom Kolumbie v rámci obchodu s drogami marihuana. Jej pestovanie bolo podmienené vysokým dopytom zo strany USA, výhodnou geografickou polohou a ziskovosťou (Smolíková a Smolík, 2011).

Skúsenosti Kolumbijčanov s obchodovaním s marihuanou prispeli k preorientovaniu ilegálneho obchodu na kokaín, ktorý vynášal vyššie zisky. Rozmach obchodu s kokaínom v Kolumbii nastal v 80. rokoch, čo bolo dôsledkom rastúceho vplyvu drogových kartelov v mestách Medellín a Cali (Thoumi, 2012, s. 974). Obom kartelom sa podarilo vybudovať pevnú obchodnú sieť s funkčnou logistikou a dobrou komunikáciou, čo im umožnilo operovať aj v USA, kam smerovala prevažná časť ilegálnej produkcie. Vysoká ziskovosť obchodu s kokaínom viedla k vysokej miere korupcie a dostupnosti moderných technológií, čo napomohlo hladkému priebehu ilegálneho obchodovania (DEA, 2018, s. 68).

Násilie spojené s činnosťou Medellínkeho kartelu podnietilo snahy kolumbijskej vlády kartel eliminovať, čo viedlo k jeho zániku v roku 1993. Polícia následne upriamila pozornosť na elimináciu kartelu z Cali, ktorý sa v dôsledku zatknutia jeho vedúcich osobností rozpadol v roku 1995 (Thoumi, 2012, s. 975).

Rozpad kartelov v 90. rokoch viedol k reštrukturalizácii obchodu s kokaínom. Na miesto veľkých drogových kartelov sa do obchodovania začali angažovať menšie organizácie, tzv. minikartely (*cartelinos*) (Thoumi, 2012, s. 975). Od roku 1997 je Kolumbia najväčším producentom koky na svete (UNODC, 2010, s. 66).

Graf 1: Pestovanie koky (v ha) v Peru, Bolívii a Kolumbii v rokoch 1990-2009

Zdroj: UNODC, 2010. The Global Cocaine Market. *United Nations Office on Drugs and Crime* [online]. [Cit. 17.4.2018]. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/1.3_The_global_cocaine_market.pdf

90. roky sa tiež vyznačovali eskaláciou vplyvu povstaleckých skupín, s ktorými kolumbijská vláda bojuje od 60. rokov 20. storočia. Najstaršou a najvplyvnejšou z týchto skupín bola ľavicovo orientovaná gerilová organizácia, nazývaná Revolučné ozbrojené sily Kolumbie (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Columbia*, FARC). Rozrastanie povstaleckej skupiny spočívalo v jej angažovaní v obchode s kokaínom, ku ktorému sa FARC uchýlili v roku 1982. Spôsob získavania prostriedkov na financovanie svojich aktivít spočívalo vo vyberaní daní od pestovateľov koky, ktorým gerila na oplátku poskytovala ochranu pred zákrokmi vlády (Otis, 2014, s. 3).

Druhou najpočetnejšou ľavicovou gerilou (v súčasnosti najpočetnejšou) bola v tej dobe Národná oslobodenecská armáda (*Ejército de Liberación Nacional*, ELN). Rozrastanie tejto gerilovej organizácie bolo ale pomalšie ako v prípade FARC, keďže sa do obchodovania s drogami zapojila až v roku 2005 (Hudson, 2010, s. 332).

Tretím významným aktérom kolumbijského vnútroštátneho konfliktu bola pravicová paramilitantná skupina, nazývaná Spojená sebaobrana Kolumbie (*Autodefensas Unidas de Colombia*, AUC). Táto organizácia vznikla v roku 1997 a rovnako ako FARC, aj ona svoju činnosť financovala z obchodovania s kokaínom. Vzhľadom na odlišnú ideológiu a snahu

získať kontrolu nad vidieckymi oblasťami dochádzalo častokrát k násilným bojom medzi AUC a FARC, ktoré začali v prvých rokoch 21. storočia utíchať. Skupiny začali medzi sebou kooperovať, pričom FARC prevzali kontrolu hlavne nad plantážami a činnosť AUC sa sústreďovala primárne do laboratórií (Otis, 2014, s. 6).

Vnútroštátny ozbrojený konflikt sa síce odohráva na pôde jedného štátu, ale jeho dopady sa častokrát rozrastú do medzinárodnej dimenzie. V prípade ozbrojeného konfliktu v Kolumbii došlo okrem vysokej miery vnútorného vysídľovania aj k odlivu kolumbijských emigrantov do jej susedných krajín, USA a Španielska (MPI, 2017).

3 Ekonomická intervencia USA v 90. rokoch

Rastúci dopyt občanov Spojených štátov po cracku (lacnejšia forma kokaínu) viedol v 80. rokoch k posilneniu protidrogovej politiky USA. V snahe bojovať proti drogám na medzinárodnej úrovni, v roku 1986 zaviedol Kongres USA proces tzv. certifikácie štátov podľa ich spolupráce s USA v riešení drogovej problematiky (Kozák, 2010).

Pokiaľ štát nespolupracoval v tomto ohľade podľa predstáv vlády USA, dostal sa na zoznam tzv. decertifikovaných štátov. Decertifikácia spočívala v obmedzení finančnej pomoci, úverov, grantov a iných foriem ekonomicky stimulujúcich prostriedkov pre tieto štáty. Bola to jednou z foriem ekonomickej intervencie, ktorú USA uplatňovala v rôznych krajinách až do roku 2002 (*U.S. Department of State*, 2018). Pod hrozbou tohto ekonomického zásahu sa v 80. a 90. rokoch viaceré latinskoamerické štáty snažili o posilnenie protidrogových aktivít. Príkladom môže byť operácia *Condor* v Mexiku v 80. rokoch, počas ktorej došlo k intenzívnej eradikácii (odstraňovaniu) marihuany na jeho území (Kozák, 2010).

Bilaterálny vzťah USA a Kolumbie sa výrazne zhoršil po tom, čo do funkcie prezidenta Kolumbie nastúpil v roku 1994 Ernesto Samper. Vláda USA považovala Sampera za nedôveryhodného, čoho príčinou bolo podozrenie z jeho konexií s kartélom z Cali. Nedôvera pramenila aj z jeho bývalej politickej činnosti v 80. rokoch, kedy bol zástancom legalizácie marihuany (Crandall, 2008, s. 102).

Decertifikácia slúžila vláde USA ako efektívny prostriedok k dosahovaniu svojich cieľov na zahraničnej pôde. Predovšetkým v Kolumbii počas Samperovej vlády (1994-1998) predstavoval tento ekonomický zásah kľúč k tomu, aby prezident zintenzívňoval svoju protidrogovú politiku a dokazoval tak svoju dôveryhodnosť. Samperova protidrogová politika sa vyznačovala nečakanými a sporadickými zákrokmi, akou bola napríklad operácia *Splendor* (december 1994). Operácia bola cielená na oblasti Guaviare a Putumayo a spočívala vo vzdušnej eradikácii plantáží s ilegálnymi plodinami v týchto regiónoch (Crandall, 2008, s. 104).

Napriek viacerým protidrogovým operáciám došlo počas Samperovej vlády k decertifikácii dvakrát, a to v rokoch 1996 a 1997. Príčinou ekonomického zásahu USA boli obvinenia proti

Samperovi vo veci spolupráce s kartelom z Cali, ktorý údajne financoval prezidentovu predvolebnú kampaň (Hudson, 2010, s. 149).

Decertifikácia Kolumbie sa významne podieľala na oslabovaní hospodárstva štátu v druhej polovici 90. rokov. V roku 1999 sa krajina ocitla v plnej recesii a nezamestnanosť dosahovala 20,1% (od roku 1995 nárast 11,4%) (WB, 2017). Okrem prehlbovania ekonomických problémov Kolumbie prispela intervencia Spojených štátov aj k rastúcej popularite povstaleckých skupín. Stále viac obyvateľov vidieckych oblastí sa (v dôsledku zlej ekonomickej situácie) uchýľovalo k pestovaniu ilegálnych plodín pod ochranou FARC. Produkcia koky a počet členov gerily tak začal prudko rásť. V roku 1998 sa koka pestovala na 100 000 hektároch kolumbijského územia, čo predstavovalo dvojnásobok produkcie v roku 1995 (UNODC, 2005, s. 19).

Z vyššie uvedeného vyplýva, že intervencie USA boli kontraproduktívne a nielen že oslabili kolumbijskú ekonomiku, ale tiež napomohli rozmachu produkcie kokaínu v Kolumbii.

4 Plán Kolumbie

Táto kapitola bude analyzovať spoluprácu USA a Kolumbie v rámci programu „Plán Kolumbie“, ktorý vznikol pôvodne ako iniciatíva Andrésa Pastranu. Počas jeho dlhoročného priebehu sa vo funkcii prezidenta Kolumbie vystriedali tri osobnosti, pričom každá z nich uplatňovala iný spôsob protidrogovej politiky a rozdielne metódy riešenia vnútroštátneho konfliktu. Vzhľadom k tomu, že realizácia tohto nákladného plánu závisela od zahraničnej pomoci USA, jeho priebeh sa vo veľkej miere odvíjal od postojov, záujmov a požiadaviek vlády Spojených štátov.

4.1 Vznik programu „Plán Kolumbie“

Samperov následovník, Andrés Pastrana, nastúpil do funkcie prezidenta Kolumbie v auguste roku 1998. Už v predvolebnej kampani Pastrana zdôrazňoval, že jeho hlavným cieľom ako hlavy štátu by bolo zahájenie mierových vyjednávaní s FARC (Mendez, 2017, s. 86). V inauguračnom prejave Pastrana hovoril o tom, že k dosiahnutiu mieru a k prekonaniu ostatných prekážok (vrátane problematiky obchodovania s drogami) bude potrebná aj finančná pomoc medzinárodnej komunity (Pastrana, 1998).

Pastranovým cieľom bolo vytvoriť program podobný povojnovému Marshallovmu plánu na záchranu Európy z roku 1948, pričom nádeje na finančnú angažovanosť vkladal predovšetkým do USA, Európskej únie a Japonska (Mendez, 2017, s. 92).

Finančná podpora, ktorú Kolumbia obdržala po zahájení programu od Európskej únie, nenaplnila Pastranove očakávania (Fukumi, 2008, s. 181). Fukumi vidí príčinu nízkej angažovanosti ostatných štátov v tom, že program sa po úpravách vládou USA nezhodoval s pôvodnou verziou Pastranovho plánu na budovanie mieru. Program podporovaný USA bol zameraný prevažne na protipovstalecký boj a prevzatie kontroly nad obchodom s narkotikami. Dosiahnuteľnosť tohto cieľa závisela na sile kolumbijskej armády a vojenskej podpory USA. Aj keď EÚ a susedné štáty Kolumbie podporovali mierové vyjednávania s FARC, nepodporovali vojensky zameranú zložku programu, ktorá predstavovala prevažnú časť plánu. Brazília, Venezuela a Ekvádor sa obávali vedľajších dopadov protipovstaleckého

boja, predovšetkým prílivu utečencov a rastúceho násilia v pohraničných oblastiach s Kolumbiou (Fukumi, 2008, s. 183).

Na konferencii v Madride v roku 2001 napokon Európska komisia schválila finančnú pomoc vo výške 125 miliónov dolárov. Európska kritika programu vychádzala predovšetkým z obáv, že vojensky orientovaný plán by mohol mať za následok negatívne dopady na životné prostredie a budovanie mieru v Kolumbii. Európska komisia preto učinila rozhodnutie, že finančné prostriedky poskytnuté Európskou úniou budú smerovať prevažne do rozvojových a sociálnych programov, pričom svoju iniciatívu zahájila rozvojovým projektom „*Peace Laboratory*“ v oblasti Magdalena Medio (Godoy, 2003, s. 17).

Postoje EÚ k protipovstaleckým bojom vyjadril vo svojom prejave (2003) Chris Patten, ktorý v rokoch 1999-2004 zastával funkciu dnešného Vysokého predstaviteľa EÚ pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku, nasledovne: *„Boj proti terorizmu nebude stačiť. K dosiahnutiu prosperity a bezpečnosti občanov musí vláda pristúpiť k opatreniam na uhladenie silnej nerovnosti v spoločnosti a urobiť kroky k lepšej podpore udržateľného rozvoja“*. Podľa Pattena, riešenie konfliktu s povstaleckými skupinami v Kolumbii malo byť sprevádzané solidaritou a otvoreným dialógom (Patten, 2003, online).

Z finančnej podpory USA (1,3 miliardy USD na prvé dva roky programu) boli skoro tri štvrtiny (74%) prostriedkov určených na vojenské účely. Časť podpory bola pridelená susedným štátom a 862,3 miliónov USD bolo určených na pomoc Kolumbii. Z tejto čiastky bolo 521,2 miliónov USD vyhradených na posilnenie kolumbijských vojenských síl a ďalších 123,1 miliónov USD na posilnenie kolumbijskej polície. Zvyšok prostriedkov (218 miliónov USD) bolo určených na nevojenské účely, a to predovšetkým na alternatívne ekonomické a sociálne rozvojové programy, posilnenie práva a humanitárnu pomoc (Chalk, Rabasa, 2001, s. 62).

Pastrana zahájil mierové vyjednávanía s FARC začiatkom roku 1999 a tieto prerušované prebiehali počas celého obdobia jeho vlády (1998-2002). V snahe dať povstalcovi podnet k vyjednávaniu, im v roku 1998 prideliť demilitarizované územie Meta v geografickom centre Kolumbie. Vzhľadom na to, že povstalci naďalej pokračovali v útokoch a pokrok nebol zaznamenaný ani vo vyjednávaniach, toto rozhodnutie sa ukázalo byť chybné. Kontrolu nad

územím sa vláde podarilo znovu získať až ku koncu Pastranovho funkčného obdobia v roku 2002 (Hepburn, Simon, 2007, s. 56).

4.2 Spolupráca USA a Kolumbie za vlády Álvara Uribeho

Po prevzatí prezidentského úradu Álvarom Uribem (7. augusta 2002) nastali v Kolumbii zmeny v prioritách bezpečnostnej politiky. Tieto zmeny boli podnietené neúspešnými snahami o mierové vyjednávanie s FARC a teroristickým útokom z 11. septembra 2001, ktorého dôsledkom bola vojna proti terorizmu, vyhlásená vtedajším prezidentom USA Bushom (Godoy, 2003, s. 20)

V roku 2003 predstavil Uribe akčný plán v oblasti bezpečnostnej politiky, ktorý nazval „Demokratická bezpečnostná a obranná politika“. Tento plán bol zameraný na posilnenie národnej bezpečnosti a potlačenie gerily FARC (Marks, 2005, s. 7)

Tabuľka č.1 – Počet členov FARC v jednotlivých rokoch

Rok	1987	1990	1994	1998	1999	2000	2001	2002
Počet členov FARC	4 280	5 380	6 966	11 300	12 000	17 492	18 100	20 766

Zdroj: **Colombia Reports, 2018.** FARC Profile. *Colombia Reports* [online]. [Cit. 17.4.2018]. Dostupné z: <https://colombiareports.com/farc/>

Zlyhanie Pastranových mierových vyjednávaní (1998-2002) je z čísel, ktoré tabuľka zobrazuje, evidentné. Demilitarizované územie Meta, ktoré bolo v roku 1998 gerile pridelené, poskytlo povstalcom útočisko na vykonávanie svojich útokov a operácií, vrátane pestovania koky a jej spracovávania. Počas Uribeho vlády sa počet členov FARC skoro zdvojnásobil, pričom v roku 2002 dosiahol ich počet úplného maxima svojej existencie (Washington Post, 2018).

Koncom roku 2003 Uribe implementoval do svojej „demokratickej bezpečnostnej a obrannej politiky“ strategický plán, ktorý nazval „*Plan Patriota*“ (Martin, 2012,). Táto stratégia bola silne orientovaná na potlačenie povstaleckej organizácie FARC a zároveň najväčšou

vojenskou operáciou modernej histórie Kolumbie. Ústredným zámerom plánu bolo zajatie vodcov organizácie, vytlačenie povstalcov z konkrétnych oblastí a zlomenie dlhodobej rovnováhy medzi vládnymi jednotkami a FARC v prospech vlády (Roven, 2014, s. 54).

Realizácia ofenzívnej stratégie bola finančne podporovaná vládou USA, ktorá v rámci trojročného podporného plánu poskytla v roku 2003 Uribemu 110 miliónov USD. Financie boli určené na tréning špeciálnych jednotiek a poskytnutie vojenských transportných lietadiel C-130 Hercules, rovnako ako bojových lietadiel Douglas AC-47 Spooky (Flores, 2005, s. 2016).

V roku 2004, ktorý je vo vojenských spisoch Kolumbie považovaný za „rok ofenzívy“, bolo 17 000 vojakov vyslaných do juhovýchodnej oblasti Kolumbie, v ktorej povstanci najviac operovali. V apríli toho roku sa vládnym vojenským jednotkám podarilo nájsť tábor povstaleckej organizácie v oblasti Guaviare, vybavený nemocnicou, hotelom zbrojnicou. Krátko po objavení tábora sa vojenskej jednotke podarilo nájsť aj ústredie vrchného veliteľa FARC Víctora Suaréza Rojasa (Henderson, 2015, s. 161).

Úspechy ofenzívnej akcie „*Plan Patriota*“ sa značne prejavili na počte členov povstaleckej organizácie. Počas Uribeho prvého funkčného obdobia (2006), počet členov FARC sa znížil na 11 000 - takmer o polovicu (Colombia Reports, 2018). Poskytnutie finančných prostriedkov na uskutočnenie plánu bolo podmienené extradíciou mnohých zadržaných členov povstaleckej skupiny. V rokoch 2002-2006 bolo Spojeným štátom vydaných 1200 povstalcov, štyrikrát viac ako za obdobie 1984-2002. V prípade pravicových paramilitantných jednotiek AUC zvolil Uribe stratégiu mierových vyjednávaní, ktoré boli zahájené v roku 2004. Výsledkom jednaní bolo navrhnutie tzv. Zákona spravodlivosti a mieru, ktorý mal v prípade demobilizácie členov AUC predstavovať záruku kratších trestov a zamedzenia extradície. Zákon bol prijatý v roku 2005 a jeho dôsledkom bola demobilizácia 31 000 členov AUC (Thoumi, 2012, s. 978).

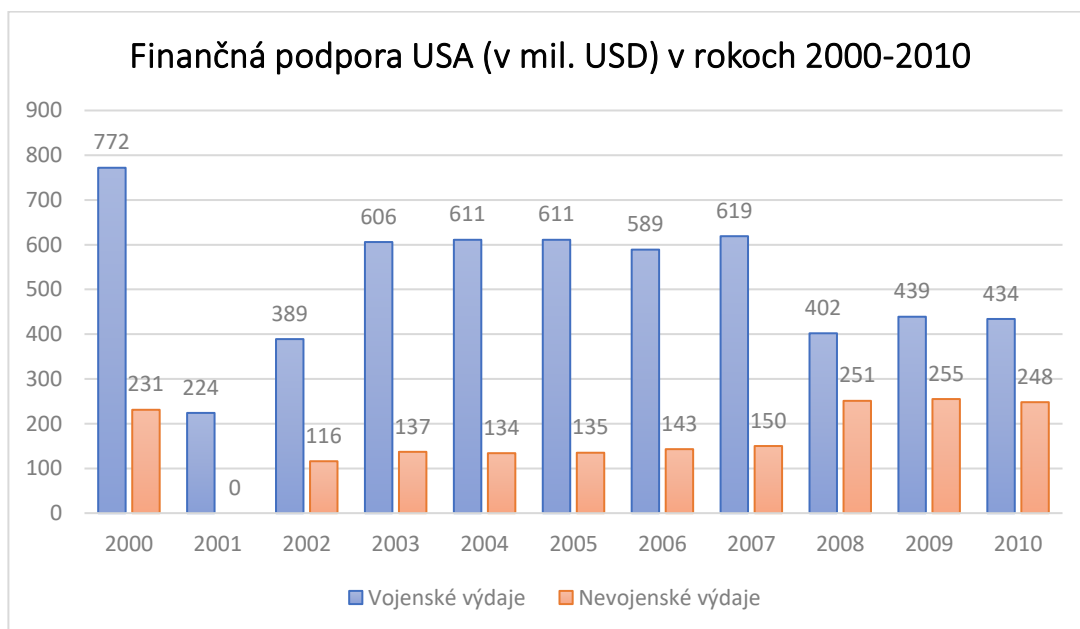
Výsledky Uribeho bezpečnostnej politiky v podobe potlačenia FARC a demobilizácie AUC napomohli k jeho rastúcej popularite a znovuzvolení v prezidentských voľbách v roku 2006. Po jeho zvolení pokračoval v ofenzívnej politike voči FARC a po návšteve Georga W. Busha v marci roku 2007 sa hlavy štátov dohodli na ďalšom spolufinancovaní programu Plánu Kolumbie vládou USA. Bush sa zaviazal poskytnúť Kolumbii na rok 2007 podporu vo výške

750 miliónov USD. Kongres Spojených štátov schválil pokračovanie financovania s podmienkou, že sa v druhej fáze zníži podpora na vojenské účely o 15% a väčšia časť bude plynúť na rozvojové sociálne a ekonomické programy, humanitárnu pomoc a reformy v oblasti justície (Henderson, 2011, s. 9).

V roku 2008 nasledovala ďalšia z úspešných ofenzívnych akcií proti FARC. Vládnym vojenským jednotkám sa podarilo nájsť tábor Raula Reyesa, zástupcu veliteľa povstaleckej organizácie. Reyes bol následne zabitý spolu s ďalšími dvadsiatimi piatimi členmi gerily. Krátko potom nasledovala smrť Manuela Marulandy, veliteľa a zakladateľa FARC (Beittel, 2017, s. 5). Tieto okolnosti viedli k ďalšiemu oslabeniu povstalcov a v roku 2009 sa odhadovala veľkosť ich armády na 8 500 členov (Colombia Reports, 2018).

Výdaje USA na nevojenské účely boli v rámci Plánu Kolumbie alokované do jednotlivých rozvojových programov prostredníctvom Americkej agentúry pre medzinárodný rozvoj USAID (United States Agency for International Development). Graf č.1 ilustruje štruktúru výdajov v jednotlivých rokoch od zahájenia programu v roku 2000 po rok 2010, kedy prevzal funkciu prezidenta Kolumbie Juan Manuel Santos.

Graf 2: Finančná podpora USA v rokoch 2000-2010 (vojenská a nevojenská)

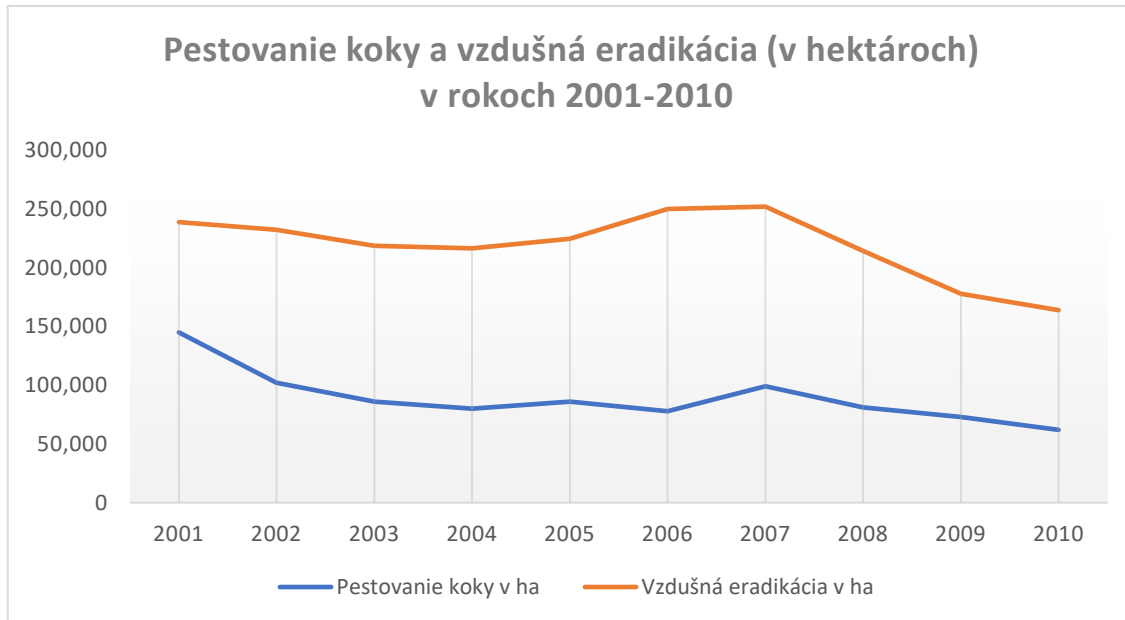
Zdroj: **ISACSON, Adam, 2017.** U.S. Aid to Colombia in 2017. *Adam Isacson* [online]. [Cit. 17.4.2018]. Dostupné z: <https://adamisacson.com/u-s-aid-to-colombia-in-2017/>

Nevojenská zložka programu bola počas Uribeho osemročnej vlády zameraná predovšetkým na podporu justičnej reformy a zlepšenie súdnych procesov, poskytovanie alternatívnych zdrojov príjmu pre bývalých alebo potenciálnych pestovateľov koky a reintegráciu bývalých regiónov, v ktorých operovali FARC, do chodu ekonomiky Kolumbie (Wilhelm, 2001, s.7). Podľa Vargasa (2011, s. 1), programy USAID prebiehali v niekoľkých fázach. V prvej fáze (2000-2004) bola väčšina nevojenských výdajov vyhradená na programy podporujúce preorientovanie producentov vidieckych oblastí na pestovanie legálnych plodín. Pozornosť bola upriamená hlavne na oblasť Putumayo pri hraniciach s Ekvádorom, ktorá bola od zahájenia Plánu Kolumbie jednou z hlavných cieľových oblastí eradikačných procesov (Pineda, 2005, s.73). V druhej fáze programu (2004-2008) boli podľa Vargasa (2011, s.2) aktivity USAID zamerané na vytváranie inštitúcií, prácu s komunitami a budovanie kultúry legálnych obchodných praktík.

V roku 2000 sa pestovali rastliny koky na území Kolumbie o rozlohe 163 000 hektárov, pričom podľa odhadov UNODC (2003, s. 3) predstavovalo toto číslo viac ako trojnásobné zvýšenie produkcie od roku 1994. Ilegálna úroda bola koncentrovaná najmä v územiach, v ktorých operovala povstalecká skupina FARC, a to predovšetkým v regiónoch Putumayo, Guaviare a Meta. V roku 2001 sa v týchto oblastiach vypestovalo viac ako 50% celkovej produkcie (UNODC, 2006, s.13).

Jedným zo spôsobov eliminácie koky je vzdušné postrekovanie plantáží, ktoré vláda uplatňovala už v sedemdesiatych rokoch so zámerom redukovat' množstvo pestovanej marihuany. Postreky boli významným prostriedkom protidrogovej politiky do roku 2007, predovšetkým počas Uribeho prvého funkčného obdobia (Rosen, 2012, s. 60). Prvým regiónom, ktorý sa stal terčom eradikačných snáh, bola oblasť Putumayo pri hraniciach s Ekvádorom. Podľa UNODC (2006, s. 13), v tejto oblasti sa v roku 2001 vypestovala až tretina celkovej produkcie koky. V priebehu prvých dvoch rokov programu bolo v Putumayo postrekmi eradikovaných viac ako 112 000 hektárov, ale podľa Isacsona (2015, online) bol pozitívny výsledok snaženia len krátkodobý a pestovanie sa presunulo do ostatných oblastí.

Graf 3: Pestovanie koky a vzdušná eradikácia (v hektároch) v rokoch 2001-2010

Zdroj: **UNODC, 2006:** Colombia: Coca cultivation survey. *United Nations Office on Drugs and Crime* [online]. [Cit. 17.4.2018]. Dostupné z: https://www.unodc.org/pdf/andean/Colombia_coca_survey_2005_eng.pdf

Zdroj: **UNODC, 2011:** Colombia: Coca cultivation survey. *United Nations Office on Drugs and Crime* [online]. [Cit. 17.4.2018] Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Colombia/Colombia_Coca_cultivation_survey_2011.pdf

Snahy o znižovanie produkcie koky boli podľa Isaacsona úspešnejšie od roku 2007, kedy začala vláda nahradzovať postreky dobrovoľnou aj nedobrovoľnou manuálnou eradikáciou, pričom s pomocou rozvojových programov USAID bolo viac pozornosti upriamenej na pomoc komunitám v konkrétnych oblastiach. Jedným z týchto rozvojových projektov bol ADAM (Areas for Municipal Level Alternative Development), ktorého aktivity boli zamerané na podporu infraštruktúry a oživenie legálnych poľnohospodárskych aktivít, napríklad pestovanie kakaa a kávy. Druhým obdobným projektom bol program MIDAS (More Investment for Sustainable Alternative Development), tiež zameraný na podporu pestovania legálnych plodín, zaistenie stabilného príjmu pre komunity a zvyšovanie zamestnanosti (Beittel, Rosen, 2017, s.17).

4.3 Zhodnotenie výsledkov spolupráce

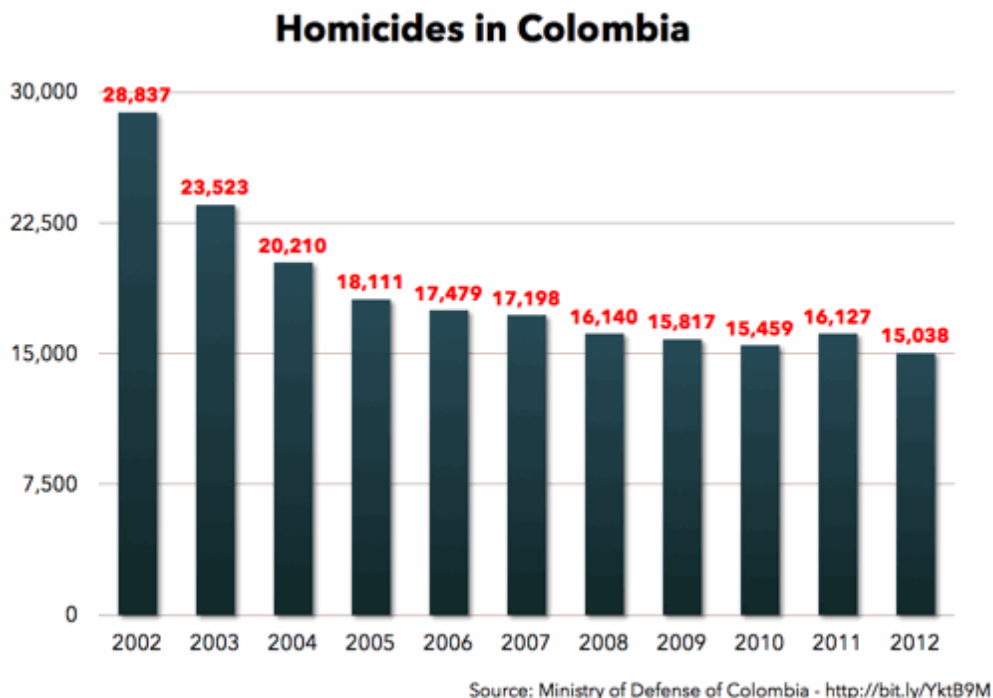
Uribeho demokratická bezpečnostná a obranná politika bola úspešná v dosiahnutí jej primárnych cieľov, a to predovšetkým v potlačení povstaleckej organizácie FARC, podstatnom znížení miery násilia v krajine a celkovom zvýšení bezpečnosti občanov. Tieto výsledky boli dôsledkom značného posilnenia kolumbijských vojenských síl a zvýšenia prítomnosti štátu v odľahlých vidieckych oblastiach

Jedným z pozitívnych výsledkov programu bol **pokrok v oblasti justície a zrýchlenie súdnych procesov**. V rokoch 2000-2007 poskytli USA na tieto účely 114 miliard USD, určených na tréning viac ako 40 000 sudcov, forenzných expertov a prokurátorov. Výsledkom snaženia bolo skrátenie priemernej dĺžky súdneho procesu z 5 rokov na 1 rok, čo v prvých rokoch vyvolalo rapídne zvýšenie usvedčení (Þórarinnsson 2011, s.31).

Vzhľadom na vojenské zameranie programu boli počas Uribeho vlády **profesionalizované a značne posilnené bezpečnostné orgány**. V rokoch 2000-2008 získalo vojenské letectvo Kolumbie finančnú podporu vo výške 844 miliard USD, čím sa počet ich transportných a vojenských helikoptér strojnásobil (Ramírez, 2017, s. 330). Počas tohto obdobia bolo ďalších 89 miliard USD vyhradených na zdokonaľovanie námorných síl, ktoré mali veľký význam v blokovaní obchodu s narkotikami. Dôraz bol kladený hlavne na zdokonalenie spravodajských služieb a zvýšenie prítomnosti námornej pechoty na riekach (Rosen, 2012, s. 78).

V rokoch 2000-2010 sa ozbrojené sily Kolumbie rozrástli zo 180 000 na 280 000 členov a kolumbijská armáda je v súčasnosti najväčšia v Latinskej Amerike. Rozpočet na obrannú a bezpečnostnú politiku sa počas Uribeho funkčného obdobia strojnásobil a zvyšovanie bezpečnosti sa prejavilo znížením miery násilia a počtu vražd (Isaacson, 2013). Pokles počtu zavraždených osôb v Kolumbii v rokoch 2002-2012 je ilustrovaný na grafe. č. 4.

Graf č. 4: Počet zavraždených osôb v Kolumbii, 2002-2012

Zdroj: **ISACSON, Adam, 2013.** The Human Rights Landscape in Colombia: Adam Isacson's Testimony before the Tom Lantos Human Rights Commission. *Advocacy for Human Rights in the Americas* [online]. Dostupné z: <https://www.wola.org/analysis/the-human-rights-landscape-in-colombia-adam-isacson-testimony-before-the-tom-lantos-human-rights-commission/#15>

Úspech Uribeho protidrogovej politiky je odborníkmi považovaný za diskutabilný, pretože bolo zaznamenané len **krátkodobé zníženie pestovania koky a produkcie kokaínu**. Zo získaných údajov z UNODC (2003, 2006, 2013) sa dá konštatovať, že efektívnosť protidrogových opatrení sa líšila v jednotlivých funkčných obdobiach jeho vlády. Počas prvého obdobia, ktoré sa vyznačovalo intenzívnou vzdušnou eradikáciou kokových plantáží, nebol zaznamenaný skoro žiaden progres v redukcii vypestovanej koky.

Zlom nastal v roku 2006, kedy sa stal ministrom zahraničných vecí Juan Manuel Santos. Vláda začala klásť menší dôraz na eradikáciu koky a viac pozornosti upriamila na konfiškáciu kokaínu a hľadanie laboratórií, kde sa koka spracovávala. V rokoch 2006-2009 bol zaznamenaný 60% nárast v objeme konfiškovaného kokaínu a 26% nárast v počte zničených laboratórií. Výsledkom zmien v protidrogovej politike bolo zníženie produkcie o 50%

a ponukový šok, ktorý mal za následok zvýšenie ceny kokaínu v USA zo 122 USD (za gram) v roku 2007 na 186 USD v roku 2009 (Mejía, 2016, s.11).

Produkcia kokaínu sa však začala opäť zvyšovať od roku 2013, pričom najväčší zaznamenaný nárast v produkcii nastal v roku 2016. Koka sa pestovala na 146 000 hektároch, čo predstavovalo medziročný nárast o viac ako 50% (Dermott, 2017).

Jedným z nežiaducich vedľajších dopadov demobilizácie viac ako 30 000 členov paramilitantnej povstaleckej skupiny AUC bol **zrod nových narkoteroristických skupín**, takzvaných „*bandas criminales*“, skrátene BACRIM (Schultze-Kraft, 2016, s. 9). Najsilnejšou z týchto skupín sú v súčasnosti El Clan del Golfo a ich najväčším zdrojom príjmu je obchod s kokaínom a vydieračstvo. V súčasnosti sa odhaduje veľkosť siete BACRIM na 10 000 členov, pričom na rozdiel od bývalých veľkých narkoteroristických skupín, akou bola FARC, koku nepestujú, ale kupujú, následne spracovávajú a predávajú prevažne zahraničným kartelom v Mexiku (Stanford University, 2015, online). Násilie spájané s aktivitami BACRIM (predovšetkým El Clan del Golfo) je sústredené prevažne do regiónu Antioquia na severe Kolumbie (Bargent, 2017, online). Podľa Barga, kľúčovú úlohu pre vykonávanie ich ilegálnej činnosti hraje skorumpovaná polícia, ktorá kriminálnikom vytvára priestor pre bezbariérový presun kokaínových zásielok. Súčasný prezident Kolumbie Juan Manuel Santos sa rastúci vplyv BACRIM snaží potlačiť ofenzívou Agamemnon, v rámci ktorej sa polícii v roku 2017 podarilo skonfiškovať v oblasti Antioquia viac ako 13 ton kokaínu, čo predstavuje najväčšie množstvo v dejinách Kolumbie (Ortega, 2017).

Ďalším vedľajším dôsledkom programu bol **negatívny vplyv eradikácie na životné prostredie**. Na postrekovanie plantáží sa používala chemická látka glyfosát, pričom tento pesticíd má podľa odborníkov škodlivý dopad na životné prostredie. Dôsledkom postrekovania boli preukázané škody v podobe kontaminácie vody, neúrodnej pôdy a deforestácie. Keďže je glyfosát neselektívny pesticíd, jeho postrekovaním dochádza k poškodeniu všetkých rastlín, ktorých sa dotkne, a nielen tých ilegálnych. Štúdie tiež dokazujú, že inhalácia pesticídov má škodlivý vplyv aj na ľudí, ktorý sa prejavuje predovšetkým v podobe dýchacích problémov a podráždení kože a očí (TNI, 2003).

Podľa údajov Global Forest Watch (2018), v rokoch 2000-2016 prišla Kolumbia o 4% celkovej zalesnenej plochy, pričom k intenzívnemu odlesňovaniu dochádzalo najmä v rokoch 2004-2007, po zahájení programu „*Plan Patriota*“. Príčinou deforestácie, a zároveň jednou z príčin neefektívnej protidrogovej politiky, je takzvaný balónový efekt. Po tom, čo je plantáž chemicky alebo manuálne eradikovaná, producenti hľadajú nové oblasti pre jej pestovanie. Častokrát miera do čo najodľahlejších oblastí alebo národných parkov, kde je väčšia pravdepodobnosť, že sa eradikačným snahám vyhnú (López, 2015, s.5).

Podľa údajov Global Forest Watch (2018), v rokoch 2000-2016 prišla Kolumbia o 4% celkovej zalesnenej plochy, pričom k intenzívnemu odlesňovaniu dochádzalo najmä v rokoch 2004-2007, po zahájení programu „*Plan Patriota*“. Príčinou deforestácie, a zároveň jednou z príčin neefektívnej protidrogovej politiky, je takzvaný balónový efekt. Po tom, čo je plantáž chemicky alebo manuálne eradikovaná, producenti hľadajú nové oblasti pre jej pestovanie. Častokrát miera na čo najodľahlejšie oblasti alebo národné parky, kde je väčšia pravdepodobnosť, že sa eradikačným snahám vyhnú (López, 2015, s.5).

4.4 Medzinárodný presah protipovstaleckého boja v Kolumbii

Ako už bolo zmienené v druhej kapitole tejto práce, dopady vnútroštátneho konfliktu sa môžu rozrásť do medzinárodnej dimenzie. O pravdivosti tohto tvrdenia svedčí politická situácia na severe Južnej Ameriky v roku 2008, kedy boj proti povstalcom FARC podstatne uškodil vzťahu Kolumbie s jej susednými štátmi.

Počas Uribeho prvého funkčného obdobia sa vláde podarilo gerilovú organizáciu FARC výrazne oslabiť a povstalci sa začali presúvať do iných oblastí. Jeden z ich táborov sa nachádzal aj za hranicami Kolumbie v susednom štáte Ekvádor. Západná časť hranice je ekonomicky dynamická, ale vo východnej časti sa nachádzajú džungle, z čoho plynú nedostatky vládnej kontroly nad týmto územím. Územie tak predstavovalo priaznivé miesto pre utajené tábory a operácie FARC a iných povstaleckých či kriminálnych skupín (Marcella, 2009). Kolumbijské vojenské sily v spolupráci s USA učinili 1. marca 2008 vojenský zákrok, ktorý spočíval v bombardovaní tohto tábora a ktorého následkom bola smrť 21 členov FARC (Waisberg, 2008, s. 476).

Vo veci legitimacy tohto zásahu je nutné opäť zmieniť kontradikciu v Charte OSN, ktorá aj v tomto prípade viedla k rozdielnym názorom na oprávnenosť zásahu (viď str. 3). Zárok je možné vnímať jednak ako porušenie zásady suverenity štátu, na druhej strane hájenie zákroku zo strany Kolumbie a USA sa opieralo o článok 51, ktorý ustanovuje nasledovné: „*Pokiaľ dôjde k ozbrojenému útoku proti niektorému členu Organizácie Spojených národov, nič v tejto charte mu neprekáža v uplatnení prirodzeného práva na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu, pokiaľ Rada bezpečnosti neučiní opatrenia pre zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti*“ (Charta OSN a Štátút medzinárodného súdneho dvora, článok 51, 2015).

Dôsledkom bombardovania na ekvádorskom území bola krátka diplomatická kríza, ktorá však mohla mať vzhľadom na reakciu susedných štátov po zásahu omnoho intenzívnejší dopad. Prezident a Venezuela označili zárok za porušenie štátnej suverenity a prerušili diplomatické vzťahy s Kolumbiou. Vtedajší prezident Venezuely, Hugo Chávez, považoval vojenskú operáciu za „*causus belli*“ (dôvod pre vojnu) a na hranice s Kolumbiou vyslal 9000 vojakov (Hardt, 2013, s. 110).

K útlu eskalácie napätia došlo už 7. marca 2008 po tom, čo sa Uribe za vojenskú operáciu ospravedlnil na samite *Rio Group*² v Dominikánskej republike. Napriek tomu, že došlo k dočasnému ukludneniu situácie a obnoveniu diplomatických vzťahov, do konca obdobia Uribeho vlády zostali vzťahy medzi Kolumbiou a oboma susednými štátmi napäté (Marcella, 2009).

Okrem zmieneného vojenského zásahu na ekvádorskom území mala na bilaterálny vzťah s Ekvádorom dopad aj eradikácia ilegálnych plodín v prihraničných oblastiach. V marci roku 2008 sa vláda Ekvádoru obrátila na Medzinárodný súdny dvor s obvinením, že postreky pesticídmi majú škodlivý dopad na životné prostredie v regiónoch pri hraniciach s Kolumbiou. Po dlhoročnom spore súd napokon nariadil zákaz postrekov pri hraniciach v roku 2013, kedy bol tento spôsob eradikácie na ústupe aj v ostatných oblastiach Kolumbie (ICIJ, 2013).

² Samity *Rio Group* predstavujú regionálne jednacie fórum pre štáty Latinskej Ameriky a Karibiku od roku 1986

5 Budovaie mieru v Kolumbii

Po vláde Álvara Uribeho prevzal funkciu prezidenta Kolumbie 7. augusta 2010 Juan Manuel Santos. Kľúčovým rozdielom medzi Santosom a Uribem je ich postoj voči povstaleckým skupinám. Zatiaľ čo Uribe považoval FARC za teroristickú skupinu, ktorá bojovala proti legitímnemu štátu, Santos definoval situáciu v Kolumbii ako ozbrojený vnútorný konflikt (Rosen, Bagley, 2015, s. 305).

Santosova otvorenosť voči mierovým vyjednávaniam s FARC bola ovplyvnená niektorými jeho životnými skúsenosťami. Jednou z nich bolo štúdium na Harvarde v 80. rokoch, o ktorom sa vyjadril: *„Mojím profesorom bol Roger Fisher, odborník na vyjednávací procesy. Práve s ním som začal uvažovať o vyjednávaní ako možnosti riešenia konfliktu v Kolumbii.“* (Juan Manuel Santos, 2018)

Počas Santosovho prezidentského úradovania napokon došlo k štvorročnému vyjednávaniu s FARC, ktoré bolo zakončené podpísaním mierovej dohody v roku 2016. Nový strategický rámec spolupráce Kolumbie a USA nazval Barack Obama *„Peace Colombia“* (The White House, 2016).

Táto časť práce bude okrem spolupráce Kolumbie a USA skúmať aj intervencie Európskej únie a medzinárodných organizácií. Snaha týchto aktérov o budovanie kolumbijského mieru bola zahájená dávno pred podpísaním mierovej dohody, ale analýza ich činnosti tematicky viac zapadá do tejto kapitoly.

5.1 Mierové vyjednávania s FARC

Juan Manuel Santos zahájil mierové vyjednávania s FARC v októbri roku 2012 v Nórsku a od novembra prebiehali tieto jednania na Kube. V náväznosti na teoretickú časť práce (1.3) je možné racionálne odôvodniť presun negociácií do týchto dvoch krajín, rovnako ako ich postavenie v mierových vyjednávaniach.

Prvým dôvodom, prečo boli vyjednávania zahájené v Nórsku, je jeho neutralita. V tomto ohľade by sa dalo argumentovať, že neutrálnych krajín je na svete viac. Jednou z príčin

zúženia výberu potenciálnych krajín pre vyjednávanie bolo členstvo niektorých neutrálnych krajín v Európskej únii (Fínsko, Rakúsko, Malta). V čase zahájenia negocií, povstalecká skupina FARC bola na zozname teroristických skupín EÚ, čo vylučuje nestrannosť členov únie, rovnako ako ich možnosť poskytovať delegácii FARC finančnú podporu (Segura, Mechoulán, 2017, s. 11).

Ďalším dôležitým faktorom pre výber Nórska bola aj ochota nórskej vlády pri jednaniach asitsovať. Aj po tom, čo sa vyjednávanie presunulo na Kubu, sa Nórsko významne podieľalo na mierovom procese prostredníctvom finančného podporovania a svojimi skúsenosťami v oblasti mierovej diplomacie (Segura, Mechoulán, 2017, s. 33). Počas štyroch rokov vyjednávania vyslala nórska vláda do Havany celkom 150 diplomatov a expertov (Segura, Mechoulán, 2017, s. 24).

Presun negocií na Kubu mal tiež svoje opodstatnenie. Fidel Castro verejne podporoval mierový proces v Kolumbii a podporoval tiež myšlienku premeny povstaleckej skupiny na legítimnú ľavicovo orientovanú politickú stranu. V tomto prípade bola zaistená stopercentná dôvera medzi FARC a Kubou. Výber ostrovného štátu tiež zaisťoval určitú mieru izolácie jednaní od zvyšku sveta a médií (Segura, Mechoulán, 2017, s.10).

Čo sa týka pozície nórskeho a kubánskeho diplomatu vo vyjednávaniach, zastávali funkciu facilitátorov. Zásah externých aktérov nebol natoľko direktívny, aby boli označení za mediátorov. Neovplyvňovali totiž ani smer komunikácie, ani jednotlivé body agendy. Ich úlohou bolo predovšetkým v komunikačných kanáloch odstraňovať bariéry, ktoré rozhovor blokovali. Pokiaľ došlo ku krízovým situáciám, úlohou Nórov a Kubáncov bolo udržať povstalcov a vládnych predstaviteľov v jednaní a nedopustiť ich odchod (Segura, Mechoulán, 2017, s. 11) .

V počiatočnej fáze vyjednávania sa strany dohodli na priebehu a hlavných bodoch dialógov, ktoré boli naplánované na štyri nasledujúce roky. Kľúčovými témami boli rozvoj vidieckych oblastí, politické angažovanie FARC po odzbrojení, pestovanie ilegálnych plodín a obchod s drogami, reparácie pre obeť ozbrojeného konfliktu, demobilizácia povstaleckej skupiny a bilaterálne prímerie (Rosen, Beittel, 2017, s.4).

Najrozporupľnejším aspektom mierovej dohody bola „dohoda o obetiach konfliktu“ zo septembra 2015. Dohoda regulovala vyšetrovacie procesy, reparácie obetiam a sankcie pre tých, ktorí boli zodpovední za zločiny konané počas konfliktu. Podľa kritikov bol sankčný systém, ktorý dohoda stanovovala, neprimerane mierny vzhľadom na škody, ktoré boli povstalcami spôsobené (Josi, 2017, s. 410). Medzi najväčších oponentov dohody patrila aj Santosov predchodca, Álvaro Uribe, podľa ktorého dohoda nahradzovala spravodlivosť pre občanov Kolumbie za oslobodenie FARC (*El Tiempo*, 2015).

K vysoko polarizovanej mienke spoločnosti o mierovej dohode prispela aj kritika Human Rights Watch, medzinárodnej nevládnej organizácie presadzujúcej ľudské práva. Kritika sa vzťahovala predovšetkým sankčného systému a reparácií: „*V dohode je stanované, že páchatelia, ktorí sa dopustili zločinov, budú oslobodení nie len od uväznenia, ale tiež od akejkoľvek zodpovedajúcej formy zadržania. Miesto toho budú podliehať sankciám, ktorých funkcia je kompenzačná, a nie represívna.*“ (HRW, 2015).

Dohoda o prímerí medzi FARC a vládou bola podpísaná 24. augusta 2016. Po jej podpísaní nasledoval 2. októbra 2016 plebiscit, v ktorom občania dohodu zamietli. V plebiscite hlasovalo 50,19% voličov proti prijatiu dohody, rozdiel činil len 54 000 hlasov. Revidovaná dohoda bola schválená parlamentom a následne podpísaná 24. novembra 2016 (CSR, 2016)

Revízia dokumentu bol zdĺhavý proces, ktorý trval 41 dní. Jednou z kľúčových zmien bola revízia bodov upravujúcich tresty pre bývalých členov FARC, ktorí sa dopustili závažných zločinov. Obmedzenie slobody pre týchto zločincov nebolo v pôvodnom dokumente jasne definované. Revidovaná dohoda ustanovuje, že zóna voľného pohybu bude obmedzená na konkrétne obce vo vidieckych oblastiach (*Zonas Veredales*), ktorých je celkom dvadsať (*Final Agreement*, 2016, s. 62).

Definitívna mierová dohoda z 24.11.2016 je rozdelená do šiestich kapitol:

1. „Komplexná poľnohospodárska reforma“: Cieľom poľnohospodárskej reformy je zvyšovať kvalitu života obyvateľov vo vidieckych oblastiach. Prvý bod sa týka založenia tzv. pozemkového fondu (*Fondo de Tierras*), ktorý poskytne počas prvých dvanástich rokov 3 000 hektárov pôdy vnútorne vysídleným rodinám a ostatným ľuďom v núdzi (*Final Agreement*, 2016, s. 14)

2. „Politická účasť: Demokratická príležitosť pre budovanie mieru“ : Body druhej kapitoly sa týkajú prehlbovania konceptu demokracie v krajine a zaistenia bezpečnostných záruk pre opozičné politické strany (*Final Agreement*, 2016, s. 7).
3. „Dohoda o bilaterálnom a definitívnom prímerí, zastavení vojenských akcií a zložení zbraní“: Cieľom tretej kapitoly je definitívne ukončenie ofenzívnych akcií medzi FARC a ozbrojenými silami Kolumbie a príprava krajiny na reintegráciu FARC do spoločnosti (*Final Agreement*, 2016, s. 8).
4. „Riešenie drogovej problematiky“: V tejto kapitole sa vláda a FARC zaväzujú k hľadaniu riešenia problému obchodovania s drogami. Jednotlivé body sa týkajú napr. alternatívnych rozvojových programov a spoločného boja proti korupcii spojenej s ilegálnym obchodom (*Final Agreement*, 2016, s. 8-9).
5. „Dohoda ohľadne obetí konfliktu“: Dohoda vytvára „Komplexný systém pre pravdu, spravodlivosť, reparácie a nenávratnosť“. Cieľom je zaistiť, že sa konflikt nezopakuje a zároveň poskytnúť obetiam reparácie za spôsobené škody. FARC sa zaväzujú, že budú rešpektovať slobodu a práva občanov a podporovať spolunažívanie v mieri. (*Final Agreement*, 2016, s. 9)
6. „Implementačné a kontrolné mechanizmy“: Súčasťou je vytvorenie „Komisie pre monitorovanie, podporu a kontrolu implementácie mierovej dohody“. Komisia je tvorená poslancami a členmi FARC. (*Final Agreement*, 2016, s. 9)

Podpísaním finálnej verzie mierovej dohody začali mať intervencie zahraničných aktérov prevažne ekonomický a diplomatický charakter. Primárnym cieľom vlády bolo úspešne implementovať zjednané body dohody, vyvarovať sa ďalším konfliktom s bývalými povstalcami FARC a vytvárať prostredie pre pokračovanie mierového procesu s ostatnými gerilovými organizáciami.

5.2 Úsilie Európskej únie o budovanie mieru v Kolumbii

Finančná pomoc Európskej únie v Kolumbii spočívala v rokoch 2002-2012 predovšetkým v programoch spadajúcich pod iniciatívu „*Peace Laboratory*“. Na rozdiel od vlády Spojených štátov uplatňovala EÚ svoj vplyv prostredníctvom malých rozvojových projektov na lokálnej úrovni a spolupracovala s miestnymi organizáciami. V roku 2001 vznikol prvý zo série programov v regióne Magdalena Medio, ktorý predstavoval výhodnú strategickú zónu pre povstalecké skupiny. Oblasť disponuje zásobami nerastných surovín a ropy, úrodnou pôdou a preteká cez ňu rieka Magdalena, ktorá spája juh krajiny s Atlantikom (Castaneda, 2012, s. 26).

Jedným z motívov intervencie EÚ bolo vyjadrenie nesúhlasu s militantne orientovaným Plánom Kolumbie³. Program mal odzrkadliť diferencovaný postoj EÚ k riešeniu vnútorného konfliktu. Ďalším podnetom pre realizáciu *Peace Laboratory* bola rýchla analýza spoločenskej a ekonomickej situácie regiónu. Oblasť Magdalena Medio bola totiž finančne podporovaná aj Svetovou Bankou a OSN, už sedem rokov pred zahájením iniciatívy EÚ. Spoločný záujem o zníženie množstva násillia a zvýšenie kvality života obyvateľov konfliktnej zóny viedol ku spolupráci EÚ so Svetovou Bankou, agentúrami OSN, nevládnymi medzinárodnými organizáciami a niektorými spoločnosťami (Henriques, 2007, s. 6).

Významným podnikom, ktorý sa angažoval a finančne prispieval k budovaniu mieru v Magdalena Medio, bola ropná spoločnosť Ecopetrol, ktorá vlastní dve najväčšie rafinérie Kolumbie a tiež najväčšiu časť potrubnej siete v krajine (*Ecopetrol*, 2012). V roku 1995 zahájila spoločnosť program „*Programa de Desarrollo y Paz del Magdalena Medio*“ (PDPMM), ktorého vznik bol podnietený rastúcou obavou podniku a jeho odboru USO⁴ z napätej situácie v regióne. Vzhľadom na rovnaký cieľ začala spoločnosť po zahájení *Peace Laboratory* spolupracovať s Európskou úniou (Henriques, 2007, s. 5).

Vychádzajúc zo skúseností v Magdalena Medio, postupne EÚ rozšírila program o ďalšie dva obdobné projekty v ostatných oblastiach Kolumbie. Posledná zo stratégií (*Peace Laboratory*

³ V roku 2001 hlasovalo 474 poslancov Európskeho parlamentu za prijatie rezolúcie zamietajúcej finančnú podporu Plánu Kolumbie a 1 poslanec hlasoval proti.

⁴ *Unión Sindical Obrera* (USO) je zväz pracovníkov v ropnom priemysli, jedným z najväčších odborov v Kolumbii

III) bola zahájená v roku 2006 v oblasti Montes de Maria. Za obdobie 2000-2012 pomohli rozvojové programy *Peace Laboratory* celkom 300 000 ľuďom (EC, 2018).

Tabuľka 2: Porovnanie jednotlivých programov *Peace Laboratory*

	Peace Laboratory I	Peace Laboratory II	Peace Laboratory III
Počet účastníkov programu	187 619	66 058	31 440
Počet obcí	31	64	33
Finančná podpora EÚ (EUR)	34 800 000	33 000 000	24 200 000
Celková finančná podpora (EUR)	42 220 000	41 400 000	30 250 000

Zdroj: **EEAS, 2014.** Los Laboratorios de Paz y los Programas Regionales de Desarrollo y Paz. *European Union External Action* [online]. [Cit. 17.4.2018]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/colombia/documents/press_corner/2014/20140225 los la boratorios de paz y los programas de desarrollo y paz es.pdf

Po podpísaní mierovej dohody (nov. 2016) je hlavným zdrojom financovania rozvojových aktivít EÚ v Kolumbii Zverenecký fond EÚ, ktorý vznikol v decembri roku 2016. Na jeho vytvorenie sa štáty dohodli už v priebehu mierových vyjednávaní, na druhom samite EU-CECLAC v roku 2015. Hlavný cieľ fondu je definovaný v jeho ustavujúcej zmluve ako „podpora implementácie mierovej dohody medzi vládou Kolumbie a FARC a pomoc obyvateľom Kolumbie v prekonávaní negatívnych dopadov 50-ročného vnútorného ozbrojeného konfliktu.“ (EUTFC Constitutive Agreement, 2016, s. 32)

Zverenecký fond je tvorený z príspevkov 19 európskych štátov a časť je financovaná z rozpočtu EÚ. Celkom tvorí suma 95 miliónov EUR (Alcega, 2017).

5.3 Podpora USA a súčasné postoje vlády k drogovej problematike

USA sa začali výraznejšie zapájať do mierových vyjednávaní s FARC vo februári roku 2015. Vtedajší prezident Spojených štátov Barack Obama vyslal na Kubu Bernarda Aronsona, uznávaného diplomata a zároveň bývalého námestníka ministra zahraničných vecí pre medziamerické záležitosti. FARC vyžadovali účasť USA v dialógoch, v snahe vyjednať vyradenie povstaleckej skupiny zo zoznamu teroristických skupín USA. Splnenie požiadavku pripúšťali USA len v prípade, že dojde k úplnému odzbrojeniu FARC (*Colombia Reports*, 2017).

Už počas mierových vyjednávaní na Kube (feb. 2016) sa Barak Obama zaviazal, že zvýši zahraničnú pomoc v Kolumbii o tretinu, na 450 miliónov USD ročne (*Colombia Reports*, 2016).

Najväčšiu časť tejto podpory (187 mil. USD) v roku 2017 tvoril Ekonomický podporný fond. Jeho účelom bolo zvyšovať prítomnosť vlády vo vidieckych oblastiach a podporovať pestovanie legálnych plodín v regiónoch s rozšírenou produkciou koky. Ďalšia veľká časť finančnej pomoci (143 mil. USD) bola vyhradená na posilnenie vojenských síl a polície, predovšetkým na podporu manuálnej eradikácie koky a zabraňovanie pohybu narkotík (Isacson, 2017).

Podpora mierového procesu v Kolumbii je posledné roky sprevádzaná rastúcou obavou USA z negatívnych výsledkov protidrogového snaženia. O neúspechu Plánu Kolumbie v jeho celi znížiť dlhodobu produkciu kokaínu o 50% značia údaje UNODC, podľa ktorých sa jeho produkcia v rokoch 2012-2016 zvýšila o 300% (UNODC, 2017, s. 24). Kolumbia je v súčasnosti takmer monopolným dodávateľom kokaínu do USA. V roku 2016, 92% z celkového zabaveného množstva kokaínu v USA pochádzalo z Kolumbie (DEA, 2017, s. 2).

Rastúci trend v produkcii kolumbijského kokaínu sa podľa prieskumov DEA odrazil na niektorých ukazateľoch USA, ktoré sú s konzumpciou stimulantu spojené. V rokoch 2012-2016 rástol počet nových užívateľov kokaínu v USA, rovnako ako počet úmrtí spôsobených predávkovaním (DEA, 2017, s.7).

Tabuľka 3: Počet úmrtí v USA spôsobených predávkovaním kokaínom (2010-2015), Počet nových užívateľov kokaínu v USA (2010-2015)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Počet úmrtí spôsobených predávkovaním kokaínom	4 183	4 681	4 404	4 944	5 415	6 784
Počet nových užívateľov kokaínu	637 000	670 000	639 000	601 000	766 000	968 000

Zdroj: **DEA, 2017**. Colombian Cocaine Production Expansion Contributes to Rise in Supply in the United States [online]. Dostupné z: <https://www.dea.gov/docs/DIB-014-17%20Colombian%20Cocaine%20Production%20Expansion.pdf>

V auguste roku 2017 sa konalo zasadanie Zahraničného výboru Senátu USA, s cieľom zhodnotiť mierový proces v Kolumbii a diskutovať o možnostiach spolupráce v oblasti drogovej problematiky. K príčinám zvýšenia produkcie kokaínu sa vyjadril vo svojom preslove William Brownfield, sekretár ministra zahraničných vecí : „*Môže za to niekoľko faktorov. Jedným z nich bolo rozhodnutie Kolumbie v roku 2015 ukončiť postrekovanie ilegálnych plodín.*“ (Brownfield, U.S. Department of State, 2017).

Okrem zrušenia postrekov prispela k rastu produkcie podľa Brownfielda aj redukcia manuálneho odstraňovania koky: „*Kolumbijská vláda tiež znížila mieru manuálnej eradikácie v oblastiach kontrolovaných FARC, s cieľom vyhnúť sa ozbrojenému konfliktu a udržať mier vyjednaný v konečnej mierovej dohode. Kolumbijské výdaje na manuálnu eradikáciu sú o dve tretiny nižšie než v roku 2008.*“ (Brownfield, U.S. Department of State, 2017). Brownfield ďalej apeluje na kolumbijskú vládu, aby zvýšila rozpočet na vynútenú manuálnu eradikáciu koky a uplatňovala extradíciu ako právny donucovací prostriedok (Brownfield, U.S. Department of State, 2017).

V septembri roku 2017 sa konalo ďalšie zhromaždenie, na ktorom zasadal Výbor Senátu pre kontrolu narkotík. Brownfieldove názory boli podporené senátorkou Dianne Feinstein. V jej prejave hovorila o postrekoch glyfosátom ako najúčinnnejšom spôsobe odstraňovania ilegálnych plodín. Podľa jej vyjadrenia by mali vlády Kolumbie a USA diskutovať o možnostiach znovuzavedenia tohto prostriedku do protidrogovej politiky (*Statement of Senator Dianne Feinstein, 2017, s. 2*)

Napriek rastúcemu skepticizmu voči účinnosti Santosovej protidrogovej politiky, budúca spolupráca Kolumbie a USA závisí aj na postojoch a rozhodnutiach Donalda Trumpa. Odkedy Trump prevzal funkciu prezidenta USA (január 2017), snaží sa presadiť zníženie zahraničnej pomoci v latinskoamerických štátoch. Jeho návrh na zníženie finančnej podpory pre Kolumbiu na rok 2018 o 35% však Konres neschválil. V roku 2018 bude opäť najväčšia časť finančnej pomoci (187 mil. USD) určená na podporu ekonomiky, vrátane spolupráce v riešení problému prílivu imigrantov z Venezuely (Norman, 2018).

5.4 Rola medzinárodných organizácií v budovaní mieru

Na budovaní mieru v Kolumbii sa v súčasnosti z veľkej časti podieľa OSN, ktorej úlohou je situáciu v Kolumbii monitorovať a zastávať úlohu verifikátora.

V júli roku 2017 bola Bezpečnostnou radou OSN prijatá rezolúcia 2261, ktorá ustanovovala zahájenie tzv. pozorovateľskej (verifikačnej) misie OSN v Kolumbii. Misia bola zahájená v septembri 2017 a stále trvá. Účelom pozorovateľských misií je monitorovať situáciu v krajinách, v ktorých došlo k ukončeniu konfliktu. Zároveň má aktivita týchto operácií prispievať k dlhodobému udržaniu mieru v postihnutých oblastiach (UNVMC *Infographics*, 2017, s. 5)

V prípade súčasnej pozorovateľskej misie v Kolumbii má OSN dohliadať na implementáciu dvoch častí mierovej dohody, ktoré sa týkajú reintegrácie FARC do civilného života (časť 3.2) a bezpečnostných záruk pre povstalcov (časť 3.4) (UNVMC *Infographics*, 2017 s. 8-9).

Deväťdesiat dní po zahájení misie bola vydaná Správa Generálneho tajomníka o pozorovateľskej misii v Kolumbii (27.12.2017). V dokumente sú zhrnuté opatrenia učinené počas počiatočnej fázy misie, rovnako ako evaluácia výsledkov týchto opatrení.

Počas monitorovaného obdobia sa mnoho bývalých členov FARC presunulo do nových oblastí, predovšetkým z dôvodu hľadania lepších podmienok pre reintegráciu do spoločnosti. Podľa správy bol reintegračný proces brzdený inkonzistenciou medzi databázami národnej polície, súdnictva, bánk a Úradu generálneho inšpektora. Dôsledkom bola neoprávnená väzba niektorých bývalých členov FARC, ktorí vlastnili požadovanú právnu dokumentáciu. V súvislosti s týmto problémom bol 18.12.2018 vydaný dekrét 2125, ktorý mal zabrániť

d ďalším neoprávneným väzbám. Z 3 495 väznených členov ich bolo 2 800 oslobodených, 454 prípadov zostalo pod vyšetrovaním vlády a 241 členov zostalo vo väzbe (Report of the Secretary-General on the UNVMC, 2017, s.7).

V rámci reintegračného procesu boli počas prvých dvoch mesiacov pozorovateľskej misie vytvorené špeciálne teritoriálne výbory, ktoré sú zodpovedné za formuláciu reintegračných plánov v určitých oblastiach. Z 12 451 akreditovaných bývalých členov FARC si 11 860 členov otvorilo bankový účet a 11 362 členov obdržalo jednorazovú finančnú podporu vo výške 670 USD (Report of the Secretary-General on the UNVMC, 2017, s. 9).

V rámci aktivít OSN sa na budovaní mieru v Kolumbii podieľajú tiež jednotlivé agentúry OSN a Svetová banka (inštitúcia OSN s nezávislým vedením), ktorých podporné programy sa špecializujú do konkrétnych oblastí.

Organizácia Spojených národov pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO) je jedna zo špecializovaných agentúr OSN. Jej hlavnou úlohou je zabezpečenie dostatku potravy a pitnej vody pre obyvateľov rozvojových krajín. Jej program je zameraný na pomoc týmto krajinám najmä po technickej, technologickej, finančnej a vzdelávacej stránke.

Na obdobie 2017-2020 vyčlenila FAO Kolumbii finančnú podporu vo výške 140 miliónov USD. Táto podpora je zameraná predovšetkým na implementáciu poľnohospodárskej reformy (bod 1.3 mierovej dohody), teritoriálne rozvojové programy (1.2) a reparácie za škody spôsobené obetiam konfliktu (5). V rámci reformy spočívajú aktivity FAO v práci s komunitami vo vidieckych oblastiach. Cieľom je zaistiť rodinám živobytie na základe malých fariem a lokálnych obchodov a posilniť schopnosť komunit brániť sa v prípade zmeny klímy a ďalších prírodných hrozieb (Colombia Resilience Programme, 2017, s. 4).

Cieľom **Úradu OSN pre drogy a kriminalitu (UNODC)** je posilniť úlohu OSN v oblasti kontroly drog, prevence zločinnosti a terorizmu. Podpora UNODC je zameraná na implementáciu štvrtého bodu mierovej dohody, ktorý sa týka riešenia drogovej problematiky. 3. novembra 2017 bola podpísaná dohoda medzi UNODC a Kolumbiou, v ktorej sa strany dohodli na spolupráci v monitorovaní protidrogovej politiky a snahe znížiť produkciu kokaínu v Kolumbii. Projekt zahájený podpísaním dohody je doposiaľ najväčší v dejinách spolupráce medzi Kolumbiou a UNODC, ocenený na 315 miliónov USD. Kľúčom k redukcii ilegálnej produkcie v krajine má byť predovšetkým podpora teritoriálnych rozvojových

programov, ktoré motivujú producentov koky pestovať legálne plodiny ako kakao, kávu a korenie. V súčasnosti je 65% aktivít UNODC v Kolumbii zameraných na alternatívne rozvojové programy (UNODC, 2017).

Skupina Svetovej banky (WBG) je v súčasnosti najväčšou organizáciou poskytujúcou rozvojovú pomoc. Hlavným cieľom Skupiny Svetovej Banky je znížiť celosvetovú mieru chudoby, zvyšovať hospodársky rast a zdieľať spoločnú prosperitu.

V rámci podporného plánu na obdobie 2016-2021 sa Svetová banka zaviazala finančne pomáhať v naplnení špecifických rozvojových potrieb Kolumbie. Program podporuje vládu v troch základných pilieroch: teritoriálny rozvoj, podpora fiškálnej udržateľnosti a zvyšovanie sociálnej integrácie a mobility. V roku 2017 poskytla WBG celkom 1,7 miliardy USD, na rok 2018 má byť poskytnutých 734 miliónov USD (World Bank, 2017). Konkrétnym príkladom angažovania WBG je podpora projektu *Green Growth*. Okrem environmentálnych cieľov má projekt podporovať vytváranie pracovných miest a zlepšovať životné podmienky občanov vo vidieckych oblastiach. Doplnujúcim programom bol *Plan Pacifico*, zameraný na zlepšenie námornej dopravy a asanačných služieb. Program má zlepšiť transportné podmienky predovšetkým v oblastiach Narino a Cauca. Na tieto dva programy poskytne WBG celkom 541,2 miliónov USD (World Bank, 2017).

O budovanie mieru vo svete sa okrem OSN a ďalších vládnych medzinárodných organizácií snaží aj rada nevládných medzinárodných organizácií. Ich odlišujúcim prvkom je to, že nevznikajú na základe medzivládnej dohody a vlády jednotlivých krajín nemajú vplyv na ich vedenie (UIA, 2018).

Jednou z medzinárodných mimovládnych organizácií, ktoré sa v súčasnosti významne podieľajú na budovaní mieru v Kolumbii, je **Peace Brigades International (PBI)**. Činnosť tejto organizácie v Kolumbii bola zahájená v roku 1994. Jej primárnym cieľom je pomáhať kolumbijským organizáciám a ochrancom ľudských práv, ktorí sú v rámci svojich dobročinných aktivít vystavení riziku útokov a napadnutia. Celkovo spolupracuje s jedenástimi regionálnymi a miestnymi organizáciami. Konkrétnym príkladom je napríklad spolupráca s kolumbijskou organizáciou ACVC, ktorej aktivity sú zamerané na rozvojové projekty v oblasti Magdalena Medio. Tieto projekty zahŕňajú napríklad podporu sanitárnych služieb a inštaláciu hygienických zariadení, zlepšovanie životných podmienok a bývania a projekty podporujúce pestovanie ryže a cukrovej trstiny (PBI Colombia, 2018).

V roku 2005 bola v Kolumbii zahájená činnosť medzinárodnej organizácie **Mercy Corps**. Jej aktivity spočívajú v podpore vidieckych oblastí, distribúcii zásob pre vnútorne vysídlené rodiny a poskytnutí alternatívneho vzdelania deťom postihnutým vnútorným konfliktom (Mercy Corps, 2018). V posledných rokoch podporuje Mercy Corps v Kolumbii projekty, ktorých účelom je zlepšenie logistiky. Príkladom je investícia do logistickej platformy LiftIt, ktorá slúži k rýchlej distribúcii poľnohospodárskych plodín do miest. Týmto spôsobom sa Mercy Corps snaží poskytnúť vidieckym komunitám logistické služby, ktoré sú pre nich cenovo dostupnejšie (Rann, 2018).

Záver

Postup kolumbijskej vlády v riešení drogovej problematiky a vnútroštátneho ozbrojeného konfliktu prešiel určitým vývojom. Tento vývoj bol ovplyvnený odlišnou politikou jednotlivých prezidentov Kolumbie a intervenciami zahraničných aktérov, ktorí pri zasahovaní uplatňovali rôzne metódy.

Počas vlády Álvara Uribeho výrazne dominovala intervencia Spojených štátov amerických. Obrovská finančná podpora USA bola určená predovšetkým na vojenské účely. Dôsledkom vojenskej metódy zasahovania vstupovali USA do vnútroštátneho konfliktu unilaterálne. Absencia európskej podpory Plánu Kolumbie vychádzala z rozdielného motívu pre angažovanie EÚ, ktoré bolo humanitárne a zásahy mali ekonomický charakter v podobe rozvojových programov.

Intervencia USA do Kolumbie môže oproti prístupu EÚ pôsobiť násilne a nehumanitárne. Je však nutné podotknúť, že rozmach obchodovania s kokaínom a jeho vývoz z Kolumbie ovplyvňoval USA omnoho intenzívnejšie ako ostatné štáty. DEA mapovala drogovú situáciu a činnosť kartelov už v 80. rokoch a prudko rastúci dopyt občanov USA spravil zo Spojených štátov najväčšieho konzumenta kokaínu na svete. Európska únia, ktorej sa táto problematika týkala skôr nepriamo a nemala o nej taký prehľad ako USA, volila naopak prístup nenásilného charakteru.

Decertifikácia Kolumbie v 90. rokoch bola pre vládu USA dôkazom toho, že ekonomické intervencie nie sú dostatočné a nedokážu efektívne znížiť produkciu kokaínu v Kolumbii. Nákladná vojenská intervencia Georga Busha (pod záštitou globálnej vojny proti terorizmu) naopak priniesla úspechy v podobe redukcie ilegálnej úrody a potlačenia najväčšej gerilovej organizácie FARC.

Obdobie vlády Juana Manuela Santosa sa vyznačovalo iným prístupom k riešeniu drogovej problematiky, rovnako ako rozdielnym prístupom k budovaniu mieru v krajine. Mierové vyjednávania s FARC priniesli uzavretie mierovej dohody v roku 2016 a premenu povstaleckej skupiny FARC na legítimnu ľavicovo orientovanú politickú stranu. V tomto období mali iný charakter aj intervencie zahraničných aktérov. Zmenila sa kompozícia

finančnej zahraničnej pomoci USA a metóda ich zasahovania do Kolumbie začala mať prevažne ekonomický charakter.

Napriek tomu, že mierové vyjednávania inicioval Santos, veľkú zásluhu na realizácii mierového procesu mali externí neutrálni aktéri, ktorými boli Nórsko a Kuba. Vzhľadom na úspech mierových vyjednaní je možné s určitosťou poznamenať, že presun negociácií za hranice územia vnútroštátneho konfliktu bolo správne rozhodnutie. Sprevádzanie mierových dialógov nóorskymi a kubánskymi diplomatmi napomohlo k hladšiemu priebehu negociácií a presun vyjednaní na ostrovný štát umožnilo tieto dialógy v určitej miere izolovať od zvyšku sveta. Taktiež je však nutné podotknúť, že k úspešnému budovaniu mieru napomohol nepriamo aj Santosov predchodca Uribe. Vďaka jeho agresívnemu vojenskému prístupu k riešeniu drogovej problematiky a úspešným protipovstaleckým operáciám sa počet členov FARC podstatne znížil. Výrazne oslabená povstalecká organizácia tak bola viac ochotná vyjednávať, keďže jej šance na úspech v boji proti vláde boli minimálne.

Úspešnosť Plánu Kolumbie nie je možné hodnotiť jednoznačne. Produkcia kokaínu sa (po krátkodobej redukcii za vlády Uribeho) v posledných rokoch rapídne zvýšila, z čoho je možné usúdiť neúspech programu v jeho primárnom ciele. Na druhej strane plán napomohol k vytvoreniu priaznivých podmienok pre dosiahnutie mierovej dohody a zvýšeniu politickej stability Kolumbie. Profesionalizácia kolumbijskej armády viedla k zvýšeniu celkovej štátnej bezpečnosti a zníženiu miery násillia.

Obchodovanie s kokaínom však zostáva naďalej nevyriešeným problémom a v blízkej budúcnosti môže byť, rovnako ako v minulosti, ovplyvnené predovšetkým postojom USA. Vzhľadom na silnejúci nátlak vlády USA zintenzívniť eradikačné aktivity v Kolumbii môže dôjsť k opätovnému postrekovaniu plantáží glyfosátom, ktorý predstavuje (napriek škodlivým vedľajším dopadom) najefektívnejší spôsob odstraňovania ilegálnych plodín. Ak by sa však súčasnému prezidentovi USA Donaldovi Trumpovi podarilo v Kongrese presadiť redukcii zahraničnej pomoci latinskoamerickým štátom (vrátane Kolumbie), výsledkom by mohlo byť ďalšie zvyšovanie produkcie kokaínu. V súčasnosti Trump hovorí aj o možnosti decertifikácie Kolumbie, ktorá by mohla mať v budúcnosti rovnaký nepriaznivý dopad ako decertifikácia v 90. rokoch za vlády Billa Clintona.

Zoznam použitej literatúry

ARMENGOL, V. Fisas, 2013. The principles of mediation and the role of third parties in peace processes. In: *Semanticscholar.org* [online]. [cit. 21.4.2018]. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/f1f5/976b1f7c9949db4c843a18bba056dd3c449e.pdf>

BEITTEL, June S., ROSEN, Liana W., 2017. Colombia's Changing Approach to Drug Policy. In: *Congressional Research Service*. [online]. [cit. 17.4.2018]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/row/R43813.pdf>

BERCOVITCH, Jacob, RUBIN, Jeffrey Z., 1992. *Mediation in International Relations: Multiple Approaches to Conflict Management*. Michigan: St. Martin's Press in association with the Society for the Psychological Study of Social Issues. ISBN 97-803-3345-394-0.

BUTCHER, Charity, 2014. Terrorism and External Audiences: Influencing Foreign Intervention Into Civil Wars. *Terrorism and Political Violence*. 60(4), 774-794. ISSN 0954-6553.

DEA, 2018. 1990-1994 [online]. [cit. 17.4.2018]. Dostupné z: <https://www.dea.gov/about/history/1990-1994%20p%2067-76.pdf>

ESPECIALES MULTIMEDIA, 2016. Final agreement to end the armed conflict and build a stable and lasting peace. *Especiales multimedia* [online][Cit. 19.4.2018] Dostupné z: <http://especiales.presidencia.gov.co/Documents/20170620-dejacion-armas/acuerdos/acuerdo-final-ingles.pdf>

FAO, 2017. Colombia Resilience Programme. *Food and Agriculture Organization of the United Nations* [online]. [Cit. 24.4.2018]. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/a-i7584e.pdf>

FUKUMI, Sayaka, 2008. *Cocaine Trafficking in Latin America: EU and US Policy Responses (Global Security in a Changing World)* Hampshire: Ashgate Publishing Limited. ISBN: 0754689743.

KIM, Sang Kim, 2012. *Third-party intervention in civil wars: motivation, war outcomes, and post-war development*. PhD Thesis. University of Iowa. Political Science in the Graduate College. Thesis Supervisor KELLY M. KADERA.

KOZÁK, Kryštof, 2010. Permanentní válka? Drogy v zahraniční politice USA vůči Latinské Americe. In: *Institute of International Relations* [online]. 29.1. [cit. 17.4.2018]. Dostupné z: <http://www.iir.cz/en/article/permanentni-valka-drogy-v-zahranicni-politice-usa-vuci-latinske-americe>

MASON, Simon A., 2007. Mediation and Facilitation in Peace Process. In: *css.ethz.ch* [online]. [cit. 21.4.2018]. Dostupné z: <http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/Mediation-and-Facilitation.pdf>

OTIS, John, 2014. The FARC and Colombia's Illegal Drug Trade. *Wilson Center* [online] [Cit. 24.4.2018], dostupné z: https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/Otis_FARCDrugTrade2014.pdf

PATTEN, Chris, 2003. The EU commitment to Colombia. In: *European Commission. Press Release Database* [online]. [cit. 24.4.2018]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-03-241_en.htm

Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of NonInternational Armed Conflicts (Protocol II). In: *United Nations Treaty Collection*. No. 17513/1979, 610-699. Tiež dostupné z: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201125/volume-1125-I-17513-English.pdf>

REGAN, Patrick M., 1998. Choosing to Intervene: Outside Interventions in Internal Conflicts. *The Journal of Politics*. 60(3), 754-779. ISSN 0022-3816.

REGAN, Patrick M., FRANK, Richard W., 2009. Diplomatic Interventions and Civil War: A New Dataset. *Journal of Peace Research*. 46(1), 135-146. ISSN 0022-3433.

RIOUX, Jean-Sébastien, 2003. Third party intervention in international conflicts: theory and evidence. In: *cpsa-acsp.ca* [online]. [cit. 21.4.2017]. Dostupné z: <https://www.cpsa-acsp.ca/paper-2003/rioux.pdf>

ŘEHÁK, Vilém, 2011. Mediace jako nástroj řešení konfliktů. Případ občanské války v Libérii. *Czech Journal of International Relations* [online]. 46(3) [cit. 21.4.2018]. ISSN 2570-9429. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/index.php/mv/article/view/413>

THOUMI, Francisco E., 2012. Illegal Drugs, Anti-Drug Policy Failure, and the Need for Institutional Reforms in Colombia. *Substance use & Misuse* [online]. 47(8-9) [cit. 21.4.2018]. 972-1004. ISSN 1082-6084. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=c71f2794-34d5-4d23-b710-82d74333b77a%40sessionmgr102&hid=105>

UNODC, 2010. The global cocaine market. *United Nations Office on Drugs and Crime* [online]. [cit. 17.4.2018]. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/1.3_The_global_cocaine_market.pdf

USIP, 2000. Plan Colombia: Plan for Peace, Prosperity, and the Strengthening of the State. *USIP Library* [online] [cit. 24.4.2018], dostupné z:
https://www.usip.org/sites/default/files/file/resources/collections/peace_agreements/plan_colombia_101999.pdf